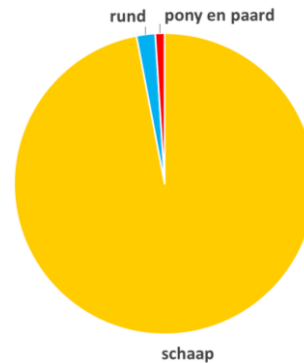

In deze factsheet wordt ingegaan op de risico's van wolvenaanvallen op paarden en runderen en de mogelijke preventieve maatregelen die de dierhouder kan treffen.

Risico's

Niet alle landbouwhuisdieren hebben een gelijk risico op een wolvenaanval. De meeste aanvallen vinden plaats op de kleinere diersoorten, zoals schapen, kalveren en soms pony's. Zo werden in Nederland over de periode 2015-2023 ruim 3.000 landbouw-huisdieren, aantoonbaar d.m.v. DNA-analyse, door wolven aangevallen. Dit betrof voor 97% schapen, voor 2% runderen en voor 1% paarden en pony's.

Kwetsbaarheid

Hoewel een wolf in staat is prooiën ter grootte van een rund of een paard te doden, brengt dit voor de wolf wel een risico met zich mee omdat de kans groot is dat hij wordt verwond. Een wolf zal daarom eerder andere prooidieren aanvallen. Over het algemeen hebben jonge, zeer oude, zieke en hoogdrachtige runderen en paarden een hogere kans op een wolvenaanval. De groepssamenstelling is echter ook van invloed. Zo lopen bijv. kalveren en pinkengroepen en solitair staande paarden en pony's meer risico op een wolvenaanval. Dieren die 's nachts buiten staan hebben een grotere kans te worden aangevallen. Naast verwonding of doding kan een wolvenaanval ook leiden tot het uitbreken van paarden en runderen.

Buiten op de wei gehouden dieren zonder bescherming zijn kwetsbaarder, dan dieren die op stal of achter een wolfwerend raster staan. De meeste wolvenaanvallen vinden plaats op landbouwhuisdieren die onvoldoende zijn beschermd. Bekend is dat wolven zich kunnen specialiseren op 'makkelijke' prooiën, waaronder schapen, jong rundvee en pony's.

Rassen

Paardenrassen die relatief veel aangevallen worden zijn kleinere pony's. Grotere pony's en paarden worden zelden aangevallen. Runderen die minder mobiel zijn en onthoofd melkvee lopen meer risico. Rassen die wat driester zijn en in hecht kuddeverband lopen ondervinden minder risico, bijvoorbeeld vleesrassen die als zoogkoeien worden gehouden.

Kuddes voor natuurbegrazing

Natuurbegrazende runderen en paarden moeten veelal leren om te gaan met de wolf als predator. Het kan enkele jaren duren voordat de kudde zich goed weet te verweren en de overleving van kalveren en veulens hoger wordt.

Invloed wilddichtheid

De wilddichtheid van reeën, herten en wilde zwijnen bepaalt in belangrijke mate of er aanvallen op landbouwhuisdieren voorkomen. Des te hoger de wilddichtheid, des te geringer de kans op een wolvenaanval.

Preventie

Gelet op bovenstaande risicofactoren is het niet overal en altijd mogelijk om alle runderen, paarden en pony's te beschermen met preventieve maatregelen. De precieze invulling hiervan is erg locatie- en bedrijfsafhankelijk. Dit wordt anders als er in de omgeving een wolf is die geleerd heeft runderen en/of paarden aan te vallen.

In gebieden waar de aanvallen op runderen hebben plaatsgevonden, wordt geadviseerd om kalveren en pinken te beschermen waar mogelijk. In geval het aanvallen op paarden/pony's betrof, wordt geadviseerd om waar mogelijk pony's en solitair staande paarden te beschermen. Hoe eerder hoe beter. Voor recente wolvenmeldingen zie: www.bij12.nl/onderwerp/wolf/verspreiding-wolf-in-nederland/#wolvenwaarnemingen

Mogelijke maatregelen

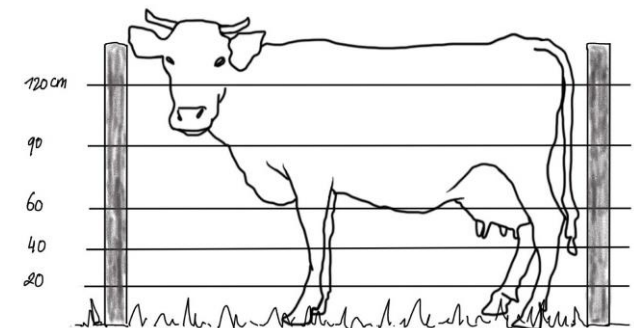
Bij preventieve maatregelen kan worden gedacht aan:

- Elektrische wolfwerende rasters.
- Elektrische flexnetten van 1,20 m hoogte om bijv. kalveren te beschermen.
- 's Nachts op stal zetten, bij voorkeur wolfdicht.
- Inzet kuddebeschermingshonden.
- Samenstelling van kudde.
- Nageboorten uit de wei halen om gewinning aan kalver-/rundvlees te voorkomen.
- Elektrische fladderlinten.

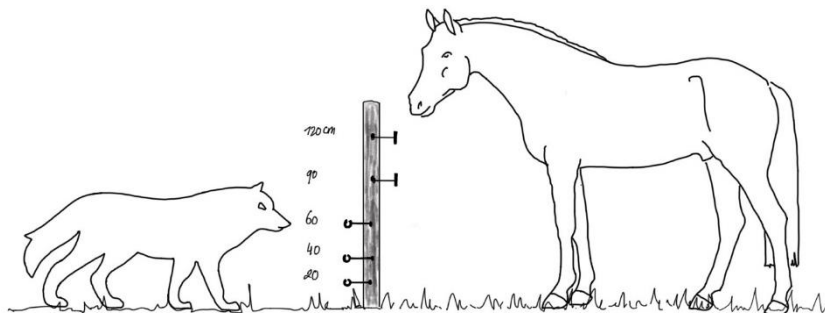
Elektrisch raster

Een raster met 5 elektrische draden is de meest gebruikte vorm van preventie bij runderen en paarden.

De onderste draad dient zich op 20 cm, de andere op 40, 60, 90, 120 cm boven maaiveld te bevinden. Paarden en grote pony's hebben een raster nodig van 1,40 of 1,60 m, dat is meestal een bestaand raster om de paarden binnen te houden. Bij bestaande rasters

kunnen draden om dieren in de wei te houden, soms ook gebruikt worden om wolven buiten te houden, waardoor er minder nieuwe draden nodig zijn. Voor paarden kan het zinvol zijn afstandshouders voor de onderste draden te gebruiken om verstrikking te voorkomen.

Hoe probeert een wolf een raster te passeren?

De meeste wolven proberen onder een raster door te kruipen. Dat kan wanneer de onderste draad hoger dan 20 cm boven maaiveld is geplaatst of er geen stroom op het raster staat, of wanneer het raster op een punt boven de 20cm gespannen is, bijv. bij een greppel of toegangspoort. Wanneer de afstand tussen de draden te groot is of de draden niet strakgespannen zijn, kan een wolf met zijn isolerende vacht er tussendoor glippen. Het is redelijk zeldzaam dat wolven over een raster springen van 1,20 meter.

Succesfactoren voor wolfwerende afrasteringen:

- Professionele installatie van alle componenten;
- Krachtig schrikdraadapparaat (≥ 5 joule) 230 V/12 V;
- Afrasteringsspanning van minimaal 4.500 V en 1,5 joule impulsenergie;
- Goede aarding met oog op het schrikdraadapparaat en bodemgesteldheid;
- Draadhoogte van eerste draad boven de grond bedraagt 20 cm en de bovenste draad op 1,20 m;
- Draden moeten de contouren van het maaiveld volgen;
- Elektrische geleiders strak spannen: staaldraad of paardenafrasteringsdraad en linten voor paarden;
- Verticale aansluiting van de elektrische geleiders minimaal elke 350 m;
- Zorg voor stevige verbindingen met verbindingsschroeven om kortsluiting te voorkomen;

- Poorten, damhekken e.d. zijn beschermd tegen ondergraving en beklimming (bijv. verharding op maaiveld en stroom);
- Opstapjes aan buitenzijde raster verwijderen;
- Houd het raster vrij van begroeiing;
- Verwijder mogelijke opstapjes langs het raster;
- Dagelijkse controle onder meer met digitale voltmeter;
- Repareer alle schade aan het raster meteen.
- Tot slot, het raster is zo sterk als de zwakste schakel.

Kuddebeschermingshonden

Kuddebeschermingshonden worden altijd ingezet in combinatie met een elektrisch raster. Wordt weinig toegepast vanwege de investering, de gemoeide tijd en benodigde kennis.

Zie ook: www.bij12.nl/onderwerp/faunaschade/schade-voorkomen/wolven/#2-3-kuddewaakhonden.

Elektrische fladderlinten

Deze fladderlinten zijn tevens bekend als *Turbo fladry* en kunnen als tijdelijke maatregel voordat een effectiever wolfwerend raster geplaatst kan worden. Fladderlinten kunnen gedurende enkele weken bescherming bieden.

Samenstelling van kudde

Door verschillende leeftijdsklassen, een gelijke geslachtsverhouding en zowel runderen en paarden in de kudde op te nemen, wordt een kudde weerbaarder tegen wolvenaanvallen.

Subsidies

In verschillende provincies kunnen niet alleen schapenhouders, maar ook houders van runderen en paarden in aanmerking komen voor subsidie voor maatregelen om schade door wolven te voorkomen. Voor de actuele stand van zaken met betrekking tot subsidies zie: www.bij12.nl/onderwerp/wolf/schade-voorkomen/

Het is nu niet verplicht preventieve maatregelen voor runderen en paarden/pony's te treffen om voor een schadetelemoetkoming in aanmerking te komen.

Meer informatie

- Dit factsheet is opgesteld aan de hand van de literatuurstudie 'Wolvenpredatie op Rund en Paard' en is te downloaden op <https://www.bij12.nl/onderwerp/wolf/> waar ook andere relevante informatie over wolven verkrijgbaar is.
- Faunaschade PreventieKit' Wolf
<https://www.bij12.nl/onderwerp/faunaschade/schade-voorkomen/wolven/>